

поведінки, діяльності). Саме ця структура лягла в основу нашої комплексної програми емпіричного дослідження.

Таким чином, здійснений нами теоретико-методологічний аналіз основних підходів до визначення поняття емоційний інтелект у зарубіжній (Р. Бар-Он, Дж. Блок, Х. Вейсінгер, Д. Гоулман, Д. Карузо, Д. В. Люсін, Дж. Мейєр, П. Саловей, Г. Орме, Д. Слайтер, Р. Стернберг та ін.) та вітчизняній психології (О. І. Власова, С. П. Дерев'янка, В. В. Зарицька, Н. В. Коврига, Е. Л. Носенко, М. М. Шпак та ін.) дозволив нам визначити, що емоційний інтелект – це інтегральна властивість особистості, яка відображає пізнавальну здатність людини до розуміння емоцій та управління ними шляхом когнітивної обробки емоційної інформації, і забезпечує психологічне благополуччя особистості та успішність соціальної взаємодії й спілкування.

Оскільки в молодшому підлітковому віці виникає почуття дорослості, прагнення до самопізнання; підвищена чутливість до оцінок оточуючих, вразливість; прагнення спілкуватися з однолітками; відчуження від дорослих; прагнення отримати визнання серед однолітків, саме в цей період потрібно розвивати емоційний інтелект. Основними компонентами комплексної структури емоційного інтелекту молодших підлітків визначено когнітивний (здатність розуміти власні емоції та почуття; вміння пізнавати емоційні стани інших людей), емоційний (уміння адекватно проявляти емоційне ставлення, емпатію, інтерес до іншої людини) і конативний компоненти (емоційна саморегуляція поведінки, діяльності). Саме ця структура лягла в основу комплексної програми емпіричного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии: монография. Новополюцк: ПГУ, 2011. 388 с.
2. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: монографія. Київ: ВПЦ КНУ, 2005. 308 с.
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / пер. с англ. А.П. Исаевой. Москва : АСТ; Владимир: ВКТ, 2009. 478 с.
4. Демина Л. Д., Манянина Т. В. Эмоциональный интеллект как структурообразующий компонент психологической культуры личности. Известия Алтайского государственного университета. 2010. №2/1. С.57-59.
5. Кравченко А.С. Нарцисс и его отражения. Московский психотерапевтический журнал. № 2. 2001.
6. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика. М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2000. 304 с.
7. Собченко О. М. Здібності у структурі емоційного інтелекту як фактор формування особистості. Наука. Релігія. Суспільство. 2010. № 4. С. 84-87.
8. Шпак М.М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. 372 с.
9. Gardner, H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences. New York: Basic Books, 1983. – P. 345.

Петровська Розарія

Науковий керівник – доц. Пацалюк І.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА

Постановка проблеми. У сучасній системі дошкільної освіти значна увага приділяється використанню різноманітних сучасних технологій, які у більшій чи меншій мірі впливають на ефективність розвитку особистості дошкільника, а саме: комп'ютерні технології, казкотерапія, арт-терапія, лялькотерапія, ігротерапія, ароматерапія та інші. Казкотерапія – одна із видів бібліотерапії, головним інструментом якої є відповідні зразки народної прози та ряд фантастичних літературних творів [1].

Базовим у технології казкотерапії визначено розуміння дитини як творчої особистості, вплив казкотерапії полягає у формуванні творчих здібностей дитини, її уявлень, мислення, накопичення знань, моделей поведінки тощо. На жаль, за останні роки, увага до означеного дієвого методу дещо знизилась.

Мета статті – охарактеризувати роль казкотерапії у розвитку дітей старшого дошкільного віку, розкрити вплив кожного з видів казок на розвиток особистісних якостей дитини.

Актуальність дослідження. У нашому дослідженні ми будемо розглядати казкотерапію, як один із засобів, що у комплексі із традиційними технологіями створює оптимальні умови для розвитку особистих здібностей дітей дошкільного віку.

Казкотерапія, окрім виконання розвиваючої та інформаційної функції, є джерелом нових відчуттів дитини, за свою суттю – позитивними. Залучення казкотерапії дає змогу розв'язувати певні задачі новими креативними способами, реалізовувати потреби дітей творити у різних видах мистецтва, і в подальшому сприяє мовному розвитку, збагаченню словникового запасу дитини.

Значна кількість робіт відомих науковців присвячена саме впливу казкотерапії на дітей дошкільного віку. Серед авторів – Ш. Амонашвілі, Г. Іващенко, Т. Зінкевич-Євстігнеєва, Л. Обухова та ін.. За твердженням дослідників, казкотерапія є доволі дієвою у роботі з дошкільниками. Ефективність використання казкотерапії у дошкільному віці забезпечує її спрямованість на специфіку дитячого сприйняття, діяльнісні переваги цього віку, а також привабливість самого літературного жанру, який відповідає інтересам дитини. Саме з такими можливостями казки пов'язують ефективність її використання в закладах дошкільної освіти.

Основним принципом казкотерапії називають зцілення казкою, тобто сприяння цілісному розвитку особистості, розвиток людської духовності [2]. Казка здатна пояснити дитині, що є добре, а що погане. На прикладі позитивних персонажів вчитися діяти правильно, а негативних – як робити не годиться. На рівні підсвідомості дитина засвоює, що позитивний персонаж завжди отримує винагороду, а негативний залишається покараним.

Даний метод дає змогу вихователю надати дитині можливість розкритися, самореалізуватися, проявити власну індивідуальність в різних видах творчої діяльності. Казка може допомогти дитині зустрітися з собою, побачити себе як в дзеркалі, оцінити по-новому характери та вчинки інших людей, світ навколо себе.

Казкотерапія – це метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з навколишнім середовищем. Названий метод сприяє формуванню зв'язку між казковими подіями та поведінкою у реальності, перенесення казкових смислів у реальне життя.

Казкотерапія передбачає не лише читання казок, але і їх придумування, інсценізацію, малювання, ліплення, театралізацію, а головне – отримання величезного задоволення від спільного творчого процесу дітей, вихователів, батьків. Казка допомагає пізнати оточуючий світ, торкає емоційного життя дитини дошкільного віку, казка допомагає полегшити розуміння і висловлювати свої почуття, моделює певні ситуації, над якими треба подумати [4].

Саме у цих напрямках казкотерапія впливає на особистість, водночас, кожен із видів казок відіграє певну, лише йому притаманну роль.

В українській педагогічній науці роботу із застосуванням казкових мотивів та образів запровадив В. Сухомлинський, який приділяв значну увагу використанню казки при роботі з дітьми – навчання у школі неможливе не тільки без слухання, але і без створення казки. За твердженням визначного педагога, завдяки казці дитина пізнає світ не лише розумом, а й серце [5, с. 245].

На сучасному етапі розвитку казкотерапії дослідниця Т. Зінкевич-Євстігнеєва визначає 5 видів казки: художні, дидактичні, медитативні, психокорекційні, психотерапевтичні [3].

Проведемо порівняльний аналіз подібностей та відмінностей видів казок (таблиця 1).

Таблиця №1

Порівняння подібностей і відмінностей видів казок

Вид казки	Психологічна казка (психоказка)	
	Подібність	Відмінність
Художня (народна)	1. Направлена на забезпечення гармонії в існуванні окремого	1. Народна казка допомагає правильному формуванню

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

	індивіда в соціальному житті. 2. У даних казках є дидактичний, психокоректувальний, психотерапевтичний, навіть медитативний аспекти.	особистості, спрямовує сприйняття подій в позитивний ракурс. Привчає до доброти і сміливості, підтримки однодумців і тих, хто просто перебуває поруч. 2. Народні казки створені багатомовною мудрістю народу.
Дидактичні	1. Жанр казки, який потрібен для пояснення деяких нових знань. 2. У прийомі одухотворення абстрактних символів і створення образу казкового світу, в якому вони живуть. 3. Розкривають сенс і важливість певних знань.	1. У дидактичні казки закладається навчальний матеріал, який пов'язаний з об'єктами навколишнього середовища, психоказки розповідають про внутрішній світ людини, її психологічні особливості, активізують пізнавально-творчу діяльність, посилюють сприймання та засвоєння інформації. 2. У дидактичних казках одухотворюються абстрактні символи «зовнішнього світу» (цифри, звуки, букви). У психоказках – абстрактні символи, що позначають «внутрішні» психічні феномени (мислення, пам'ять, здібності, переживання і т. д.). 3. Дидактичні казки практично завжди містять певне завдання навчального характеру, яке має виконати дитина; для психоказок це не є обов'язковим.
Психокорекційні	1. У тому і іншому випадку події, що відбуваються з героєм (героями), повинні бути схожими на реальні ситуації з життя дітей. 2. Дитина через казку знаходить можливість усвідомити свої переживання, окремі психологічні характеристики. 3. Альтернативні моделі поведінки, зрозумілі завдяки казці, які допомагають дитині побачити різні грані ситуацій, що виникають і знайти в ній нові смисли.	1. В психоказках відсутня пряма аналогія між життям дитини і життям казкового героя в силу узагальненості сюжету. 2. Психоказка націлена на особистісний розвиток дитини шляхом свідомості своїх власних особливостей; психокорекційна казка – на зміну психічних структур дитини позитивні для дитини та бажану для психолога. 3. У результаті впливу психоказки відбуваються більш об'ємні трансформації в особистості дитини: змінюються не тільки конкретні поведінкові прояви, як у випадку застосування

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

		психокорекційних казок, а й смисли і цінності.
Психотерапевтичні	<p>1. І той, і інший тип казки звертається до глибинного «Я» дитини.</p> <p>2. Такі казки прагнуть допомогти людині усвідомити ставлення до самого себе, до світу, до інших людей, а при необхідності – змінити це ставлення.</p> <p>3. Вони надають психологічну підтримку і позбавляють від страждань і негативних переживань, пов'язаних з будь-якою проблемною життєвою ситуацією або емоційною травмою.</p>	<p>1. Психоказки не є прямою аналогією індивідуальних емоційно-процесів конкретної людини якщо не брати до уваги неминучі проєкції самого автора), а в багатьох психотерапевтичних казках подібні аналогії присутні.</p> <p>2. Психологічна казка більшою мірою, ніж психотерапевтична, орієнтована на поліпшення звичайного життя дитини, на вирішення життєвих труднощів.</p> <p>3. Психологічні казки, як правило, пишуться психологом, а психотерапевтичні часто створюються клієнтом.</p>
Медитативні	<p>1. І в тих, і в інших відбувається глибоке занурення слухача в казковий процес через звернення до своїх внутрішніх станів і пробудження особистісних потенціалів.</p> <p>2. Ці казки необхідно читати і слухати не мимохідь, а в спеціально створених умовах.</p> <p>3. І ті, і інші казки містять в собі позитивні моделі внутрішніх станів, що підкорюються несвідомому.</p>	<p>1. У медитативних казках відсутні конфлікти і негативні персонажі, а в психоказках вони цілком можливі.</p> <p>2. Досягнення релаксаційного стану при слуханні психологічних казок, на відміну від медитативних, не є обов'язковим, навпаки, психоказки можуть мати мобілізуючий характер.</p> <p>3. Медитативні казки можуть звертатися не тільки до явищ внутрішнього світу людини, як психоказки, але і до зовнішніх для формування умінь налагоджувати відносини між людьми.</p>

Висновки: казкотерапія – сучасна та ефективна технологія у різноплановій роботі із дітьми дошкільного віку. Її сміливо можна вважати однією з найефективніших психолого-педагогічних технологій в роботі з дошкільниками, оскільки на сьогодні не має іншої такої технології, яка б так тісно була пов'язана із народними нормами виховання, навчання та соціальної адаптації дитини. Казка не лише допомагає дитині поглянути на складні взаємини, поведінку, вчинки казкових героїв з боку, але і зробити на підставі цього правильні оцінки і висновки, а згодом, реалізувати їх у повсякденному житті. Важливим моментом технології казкотерапії є можливість формування творчості та мовлення дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипова, К. Тістопластика та казкотерапія: робота з учнями початкових класів / К. Антипова // Психолог (Шкільний світ). – 2012. – № 13-14. – С. 5–8.
2. Єгорушкіна, К. Казкотерапія як інструмент психолога та педагога / К. Єгорушкіна // Вихователь методист дошкільного закладу. – 2012. – № 2. – С. 4–9.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Проективная диагностика в сказкотерапии / Т. Зинкевич-Евстигнеева, Е. Тихонова. – СПб. : Речь, 2003. – 316 с.

4. Киселева М. Арт-терапия в работе с детьми : руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М. Киселева. – СПб. : Речь, 2006. – 160 с.
5. Сухомлинський В. Вибрані твори в 5 т. / В. Сухомлинський. – К. : Рад.школа, 1977. – Т.3. – 659 с.

Ляхта Оксана

Науковий керівник – доц. Олексюк В.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

Як зазначають науковці-психологи, міцна сім'я є основою української держави. У зв'язку з непростою економічною, політичною ситуацією в Україні, демографічні питання також зазнають значних трансформацій. А саме: має місце тенденція до зниження народжуваності, зростає кількість розлучень, а відтак і неповних сімей, що вимагає від держави більш уважного ставлення до проблем молодшої сім'ї, ґрунтовного вивчення актуальних проблем її становлення на сучасному етапі. Варто зауважити, що у такому контексті підготовка молоді до вступу в шлюб, допомога молодій сім'ї на різних етапах її становленні є важливими суспільно значущими завданнями сьогодення [1].

Сім'я – це мала соціальна група людей, яка ґрунтується на розбудові шлюбно-сімейних стосунків, народженні дітей. Саме тому у процесі сімейного життя людьми, які мають різний характер, темперамент, погляди на життя, створюються глибокі родинні, міжособистісні взаємини, спільно ведеться домашнє господарство, реалізуються наміри продовження людського роду. Тому сімейне життя можна назвати свого роду мистецтвом досягнення компромісу.

Для сьогодення характерним є наростання ситуацій переважання в українському суспільстві не традиційної моделі сім'ї, а егалітарної. А саме: знижується кількість випадків офіційного оформлення шлюбу, поширюється кількість нетрадиційних форм організації співжиття, на фоні проголошення ідеї добровільної бездітності зменшується народжуваність; зростає кількість самотніх людей, які не були у шлюбі [2].

Сучасні дослідники зазначають такі причини появи дисфункційної сім'ї: як об'єктивні умови, тобто матеріальні негаразди, невідповідність шлюбних партнерів, втручання у їх взаємини батьків тощо, а також суб'єктивні умови. Серед них такі, як психологічна несумісність темпераментів, характерів, поглядів, інтересів, захоплень партнерів, низька комунікативна компетентність, неадекватність установок, очікувань щодо шлюбного партнера, а також невміння конструктивно вирішувати внутрішньо-сімейні проблеми.

Для профілактики цих негативних суспільних тенденцій, проблема підготовки молоді до сімейного життя стає досить актуальною на даний час. Питання психологічної готовності молодих людей до створення сім'ї й сімейного життя розглядалися в працях класиків педагогіки Я. Коменського, Ж.- Ж. Руссо, Дж. Локка, І. Песталоцці, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Лесгафта, П. Блонського, А. Макаренка та ін.

До розробки проблеми формування готовності молоді до майбутнього подружнього життя, практичного визначення окремих її аспектів звертався видатний український педагог В. Сухомлинський, надаючи великого значення вихованню в юнаків і дівчат моральної готовності до того, як стати чоловіком і дружиною, батьком і матір'ю. С. Ковальов метою формування готовності молоді до сімейного життя вважає передачу старшим поколінням досвіду, необхідного для розбудови щасливого сімейного життя. При цьому, він має на увазі знання та вміння із соціології та психології шлюбу та сім'ї, виховання й самовиховання якостей чоловіка і жінки, необхідних для стійкого шлюбу, усвідомлення молодими людьми соціальної сутності сім'ї, а також практичну готовність до виконання сімейних обов'язків [3]. Таким чином, можна стверджувати, що психологічна готовність до створення сім'ї є складним утворенням особистості, єдністю мотиваційного, когнітивного, операційного та емоційно-вольового компонентів.

Сучасні дослідження підтверджують той факт, що у молодих людей, вищезазначена готовність сформована недостатньо. Чинниками цього є неадекватне виховання у батьківській